

Overdenking 3 september 2017, Diaconessenkerk.

Schriftlezing: Genesis 16: 1-16

Bijbelverhalen als spiegels, als een (vaak onverwachte) blik op jezelf.

Ineens zie je wie je bent, hoe je doet.

Als je zo die oude verhalen leest, komen ze vanzelf heel dichtbij.

Dat is spannend en confronterend, zoals die spiegel of winkelruit dat ook kan zijn...

Vandaag kijken we in de spiegel met Abram, Sarai en Hagar.

Twee weken geleden, in de laatste gezamenlijke zomerdienst, ging het ook over Abram.

Toen hoorden we hoe hij, geroepen door God, op weg ging, weg van alles wat bekend en vertrouwd was.

God gaf Abram zijn zegen en beloofde hem land en nageslacht.

En intussen, we hoorden dat in de lezing, woont de familie al tien jaar in Kanaän.

Nou ja, familie – neef Lot is er wel bij, maar er is nog steeds geen kind geboren.

Op allerlei terreinen gaat het goed, alleen dat ene, een kind dat komt maar niet.

Sarai en Abram zijn het wachten na tien jaar meer dan moe.

En laten we wel zijn, ze worden er ook niet jonger op.

Als God wil doen wat Hij heeft beloofd, mag Hij wel een beetje opschieten.

Herkenbaar, dat ongeduld?

Als het gaat om ontwikkelingen die de traag naar je zin gaan, als het gaat om wachten op herstel.

Als het gaat om het verlangen naar vrede, naar een wereld waarin mensen tot hun recht komen.

Wordt het wat, komt het er ooit van?

En Sarai hakt de knoop door: 'We moeten iets doen, want anders gebeurt er niks.

Neem Hagar, mijn Egyptische slavin, misschien zal zij ons dat lang beloofde kind schenken.'

Het lijkt een eenvoudig idee, en het past ook best in de gewoonten van die tijd.

Hagar is van Sarai, dus zo bezien zou je kunnen zeggen dat Hagars baarmoeder óók van Sarai is.

Dus als Hagar nou zwanger wordt, en dan ook van Abram, dan is het probleem opgelost.

Hagar wordt niks gevraagd,

De blik van Sarai heeft haar tot object gemaakt: baarmoeder is ze, meer niet.

Abram stemt er mee in en zo gezegd, zo gedaan.

Maar de rollen blijken ineens te veranderen als Hagar ook écht zwanger is.

Met andere ogen kijkt ze naar zichzelf, en met andere ogen kijkt ze naar Sarai.

Sarai zal dat gezien en gevoeld hebben.

Het harde van onvruchtbaarheid is niet alleen je eigen onvruchtbaarheid.

Het is ook dat je ziet dat het bij anderen wel lukt, wel gegeven is.

Er komt in het verhaal geen woord aan te pas, maar de sfeer verandert, verscherpt, bijna ongemerkt.

De één met een dikke buik, en de ander niet.

Hagar pakt haar moment, en confronteert – zo stel ik me voor – Sarai op allerlei manieren en momenten met het feit dat zij zwanger is en Sarai niet.

Oog om oog, tand om tand – dat kan ook zonder dat er bloed vergoten wordt, het kan ook zelfs zonder woorden.

Ogen kunnen wapens zijn.

Ogen kunnen - als spiegel van de ziel - laten zien en laten voelen wat van binnen leeft, aan hoogmoed, aan jaloezie, aan boosheid, aan agressie en venijn.

Toen, en nog steeds.

Doe jij mij pijn, dan zal ik jou eens wat laten voelen.

Verneder je mij, dan verneder ik jou.

Zo kan het uit de hand lopen als mensen stelling nemen tegenover elkaar, in plaats van dat zij, wij, het opbrengen om elkaar onze kwetsbaarheid te laten zien - als het niet lukt om het te zeggen tegen elkaar, te delen met elkaar hoe je je werkelijk voelt en wat een bepaalde situatie met je doet.

Hoe gaan wij er mee om, met jaloezie, met gevoelens van meerderwaardigheid en minderwaardigheid?

‘Je zult niet doden’ zegt één van de tien woorden, maar hoeveel doden vallen er niet door onderhuidse gevoelens...

‘Abram, doe er wat aan – ik heb je mijn slavin ter beschikking gesteld, maar niet om me zo door haar te laten behandelen.

Doe er wat aan, laat de Heer maar beoordelen wie er in zijn recht staat.’

Typisch toch dat mensen menen dat God wel zal zeggen hoe het zit of hoe het moet, dat je dat wel op Hem af kunt schuiven.

Alsof Hij ons niet de mogelijkheid gegeven heeft om zélf te bedenken wat goed is, wat recht is en menswaardig is.

Maar Abraham houdt zich erbuiten.

Is dat wijs, of is dat laf – zichzelf zo buiten schot houden?

Niet kiezen is immers óók kiezen...

‘Sarai, ze is jouw slavin, doe maar goed is in jouw ogen.’

En dan vernedert Sarai Hagar op haar beurt.

Het verhaal vertelt niet hóe, maar iedereen zal er iets bij kunnen bedenken hoe dat gegaan is.

Nee, het leven is niet goed, daar in het tentenkamp van Abram.

En Hagar vlucht naar de woestijn.

De verteller laat op dat moment Abram en Sarai in de steek, en gaat met Hagar mee.

En vertelt dat zij bij een waterbron gevonden door een engel van de Heer.

Door iemand die haar aanspreekt als was de Eeuwige erin present.

Het is voor het eerst dat er tót Hagar gesproken wordt en dat we haar zelf iets horen zeggen – ze wordt van object subject, een mens met een eigen geschiedenis.

Wat maakt dat een verschil, of er óver je gesproken wordt, of dat je eindelijk zélf je verhaal mag en kunt doen!

Dan krijg je verantwoordelijkheid – en dat is dan ook precies wat die engel haar opdraagt: neem je verantwoordelijkheid en keer terug naar je meesteres.

In onze oren klinkt dat misschien niet prettig – dat ze terug moet gaan naar die situatie van bazin en slavin, waarom mag Hagar niet als vrij mens verder?

Daarin zijn die oude verhalen toch ook product van hun tijd.

Hagar moet terug naar plek waar haar leven is, ze moet zich omkeren – maar niet alleen zij, ook Abram en Sarai moeten zich omkeren – want zegt God: deze Hagar is bovenal mijn lijfeigene – meer dan van jou, Sarai.

Ze is mijn lijfeigene – als je aan haar komt, kom je aan mij en als je aan haar kind komt, kom je ook aan mij.

Een Bijbelboek verder, In Exodus, zullen we horen hoe God zich het lot van Israel in Egypte aan trekt, maar hier trekt Hij zich in Israel dus het lot van de Egyptische Hagar aan.

God kiest voor wie zijn hulp nodig heeft, laat op hem of haar zijn oog vallen en zijn barmhartigheid uitgaan.

Het leven van Ismael zal niet gemakkelijk zijn, maar hij en zijn moeder mogen gaan met God – Zijn barmhartigheid gaat naar hen uit.

Eeuwen later zal Jezus, als zoon van zijn Vader, in datzelfde spoor gaan.

Denk aan hoe Hij mensen aan de rand van de samenleving tegemoet trad, hoe hij hen zag in al hun kwetsbaarheid, hoe hij mensen rechtop zette en vertrouwen gaf.

‘Heer die mij ziet zoals ik ben, dieper dan ik mijzelf ook ken, kent Gij mij’ – psalm 139.

Als je ontdekt dat er zo naar je gekeken wordt, zul je dan óók niet kunnen leren om met die ogen naar jezelf te kijken en naar anderen?

Amen.